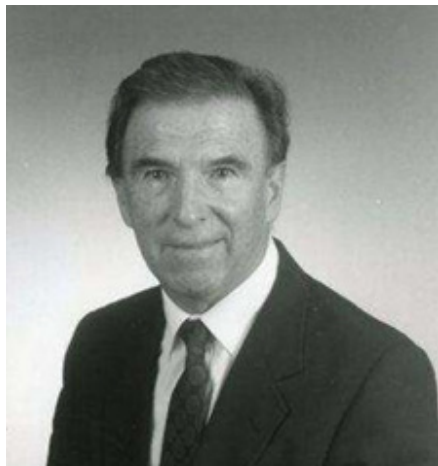

ДЕЛОТО И ЗАСЛУГИТЕ НА ПРОФ. ВИДЕН ТАБАКОВ

Проф. д.т.н. Гаро Мардиросян,
Институт за космически изследвания и технологии – БАН

Фотос 1. Една от последните снимки на проф. Табаков

Когато през есента на 2015 г. г-н Цвятко Лилкин дойде в Института за космически изследвания и технологии при БАН (ИКИТ – БАН) с идея да се организира Тържествено събрание и научна сесия, посветени на живота и творчеството на неговия земляк, световноизвестния учен и изобретател в областта на космическата техника проф. Виден Табаков, мнозина от нас нямаха дори и бегла представа за него. По-сериозното ни запознанство с изключителната личност на проф. Табаков стана през месец ноември същата година на организираната от ИКИТ – БАН единадесета поред Международна научна конференция „Космос, екология, сигурност – SES'2015“, в пленарната сесия на която проф. д.х.н. Борислав Тошев от Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ изнесе доклад за живота и дейността на тази изключителна личност. След Конференцията интересът към живота и делото на българина, наредил се сред най-значителните създатели на ракетно-космически технологии, нарасна. В периода от 26 до 30 септември 2016 г. с активното участие на ИКИТ – БАН се проведе редица събития, посветени на този световноизвестен учен от български произход, изтъкнат авиокосмически инженер, специалист по космическа техника и ракетни двигатели. За Тържественото събрание в Големия салон на БАН (29 септември 2016 г.) специално пристигнаха проф. д-р Ауатеф Хамед – ученик и докторант на проф. Табаков, а след пенсионирането му и ръководител на лабораторията „Интелигентни системи за задвижване“ в Университета в Синсинати, САЩ, и последният негов докторант Георги Дренски – ръководител на отдел в General Electric в Берн, Швейцария. И двамата разказаха интересни спомени за знаменития си учител.

Световноизвестният учен от български произход, изтъкнат авиокосмически инженер, специалист по космическа техника и ракетни двигатели Виден Табаков (Фотос 1) е роден на 14 декември 1919 г. в с. Стакевци, Београдчишко. Завършва машинно инженерство в Прага. През 1942 г. се дипломира и прави докторска дисертация в Берлинската политехника, където предсрочно завършва и аеронавтика и през 1946 г. става доцент по аероинженерство. Сътрудничи на създателя на първия в света самолет с турбореактивен двигател Ханс фон Охайн. Същевременно започва работа в концерна „Сименс“. През 1944 г. работи в групата на главния конструктор на немските ракети „Фау“, Вернер фон Браун. През 1948 г. заминава за Аржентина. Там заедно с италиански и немски инженери участва в разработването на първия аржентински свръхзвуков самолет.

През 1958 г. Виден Табаков започва работа като професор по космическо инженерство в университета в Синсинати, щата Охайо, където поставя началото на докторска програма по космонавтика, в която през годините при него се обучават повече

от 50 докторанти и над 200 магистри. Паралелно провежда редица научни изследвания и изпитания за Националното управление по въздухоплаване и изследване на космическото пространство (НАСА), американските въздушни, военноморски и наземни сили и световни компании като „Дженерал електрик“, „Проктър енд Гембъл“, „Ролс Ройс“, „Тексако“ и др. Чрез ръководените от него проекти проф. Табаков осигурява на университета повече от 100 млн. долара. Лабораторията, която той създава в университета, с решение на Борда на настоятелите от 2009 г. носи името „Проф. Виден Табаков“.

Сред многобройните заслуги на проф. Табаков, българинът, който почти 50 години е един от най-изявените изследователи на Националното управление по въздухоплаване и изследване на космическото пространство на САЩ – НАСА, за развитието на авиокосмическата техника и технологии се откроява дейността му по създаването на ракетата – носител „Сатурн“ (Фотос 2), с която американските астронавти осъществиха пилотируеми полети до Луната по програмата

Фотос 2. Ракетата-носител „Сатурн 5“

Фотос 3. Проф. А. Хамед

„Аполо“, а неговият докторант и близък приятел Нийл Армстронг стана първият човек, стъпил на повърхността на Луната. Наред с многобройните престижни научни награди (24 в личния му архив) проф. Табаков е удостоен и със званието „Почетен професор на НАСА“. Интересно е да се знае, че когато през 1946 г. Виден Табаков защитава докторската си дисертация в Берлин, един от официалните му опоненти е прочутият немски ракетен конструктор Вернер фон Браун (1912 – 1977).

Според проф. д.х.н. Борислав Тошев научното творчество на Виден Табаков в SCOPUS е представено със следните числа: 219 публикации (по други данни над 400), цитирани 1515 пъти от други автори, а съавторите на Табаков са 105. Персоналният му индекс на Хирш е 21. Най-цитирана публикация на проф. Табаков има 165 цитата. През 2016 г. цитатите му са 61. Това са изключителни наукометрични данни, още повече имайки предвид, че са за област с висока степен на секретност, в която значителна част от получените резултати не са публично достояние.

Литература:

1. Тошев, Б. В. Проф. д-р Виден Табаков (1919-2015) – жизнен път и научни постижения. Белоградчишки ежедневен илюстриран лист.

Belogradchik daily illustrated edition (established 17 october 2005).

2. Веселинова, З. Виден Табаков конструира супермодерни подводници, ракети и космолети. 27.07.1996.
3. Тошев, Б. Професор Виден Табаков – жизнен път и научни постижения. Пленарен доклад в Международна научна конференция „Космос, екология, сигурност – SES’2015“, ноември 2015, София.
4. Първанова Л. Забравеният българин, който качи американците на Луната. В-к „Минаха години“, бр. 29 от 18.07.2016.
5. Атанасова Р., Н. Цеков. Учен, инженер, преподавател, българин – Професор Виден Табаков. Сп. „Знание“, януари 2018, стр. 36–41.
6. ЦДА – 12, Ф. № 1536.
7. Виден Илиев Табаков. Информационна система на Държавните архиви
8. https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD_%D0%A2%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2
9. <http://212.122.187.196:84/Process.aspx?type=Fund&agid=41&flgid=12321761>
10. <http://www.space.bas.bg>

PROF. VIDEN TABAKOV'S ACTIVITY AND MERITS

Garro Mardirossian

Abstract

The paper presents the work and merits of the world-famous scientist of Bulgarian origin, eminent aerospace engineer, space technician and rocket engineers Viden Tabakov. The professional path of this perhaps the most successful Bulgarian scientist abroad, who for almost 50 years is one of the most prominent researchers of the NASA, has been traced briefly. One of his outstanding achievements is his work on the creation of the Saturn Carrier, with which the US astronauts piloted flights to the Apollo Moon, and his PhD student and close friend Neil Armstrong became the first person to come to the urface of The Moon. We hope that the name of prof. Viden Tabakov will find his best place among the many Bulgarian scientists who, with their revolutionary contribution to the development of world science, are proudly prized for Bulgaria.